

Gele kaart bij te hoog antibioticagebruik

Diverse Europese landen hebben de strijd aangeboden tegen overmatig antibioticagebruik in de varkenshouderij. Op een studiedag georganiseerd door de farmaceutische firma Boehringer Ingelheim leerden we vooral meer over de aanpak in Denemarken.

– ANNE VANDENBOSCH –

Het antibioticagebruik in de veehouderij wordt al vele jaren in het vizier genomen. Intussen werd het gebruik ervan als antimicrobiële groeibevorderaar in het voeder volledig afgebouwd. Toch ligt het preventief gebruik van antibiotica nog altijd te hoog. Gezien er een relatie bestaat tussen het diergeneeskundig gebruik en een verhoogde antibioticaresistentie in de humane gezondheidszorg, wil de (Europese) overheid hier wat aan doen. Slechts enkele landen in Europa maakten hier al werk van.

Deense overheid waarschuwt met gele kaart

In Denemarken is men intussen zo'n 3 jaar bezig met de uitwerking en toepassing van een systeem om de veehouders ertoe aan te zetten om minder antibiotica te gebruiken. *Tim Petersen*, diergeneeskundig inspecteur bij het Deense ministerie van Landbouw toonde met een figuur

aan hoe het diergeneeskundig gebruik van antibiotica in de varkenshouderij op een relatief gelijk niveau – met schommelingen doorheen het jaar – bleef tussen 2005 en 2008. Nadien begon het gebruik ervan systematische te stijgen. “Volgens mij gebeurde dit toen vooral door de slechte economische situatie in de varkenshouderij”, stelt Petersen. “Varkenshouders gebruikten antibiotica als een soort laatste reddingsboei, maar dat was natuurlijk niet aanvaardbaar. We zagen in Denemarken ook een verhoogde antibioticaresistentie in de humane sector en er werden relaties gelegd met de situatie in de veehouderij. Er ontstond politieke druk om hier iets aan te doen.” De Denen ontwikkelden daarom het ‘gelekaartsysteem’.

“Het is een systeem op bedrijfsniveau. We motiveren de veehouders om minder antibiotica te gebruiken op hun bedrijf. We monitoren in Denemarken immers

het medicatiegebruik van een individuele veehouder.” De Deense overheid houdt in de enorme database VetStat bij hoeveel diergeneesmiddelen per bedrijf voorgeschreven worden. Er zijn daarbij 3 soorten input: door de apotheek, de veevoederfirma of door de dierenarts. De meeste diergeneesmiddelen worden in Denemarken afgeleverd door de apotheker (97%), en slechts in beperkte mate door de veevoederfirma (2%). De dierenarts schrijft dus wel medicatie voor, maar verkoopt ze zelden (< 1%) rechtstreeks aan de boer.” In tegenstelling tot bijvoorbeeld België en Nederland verdient de Deense dierenarts dus amper iets extra aan een hoog voorschrijfgedrag... “Dankzij deze registratie kan het verbruik van medicatie – of meer specifiek antibiotica – op de Deense varkensbedrijven gemakkelijk gevolgd worden. In een andere databank (*central husbandry register, CHR*) wordt onder meer informatie op bedrijfsniveau geregistreerd. Voor de varkenshouderij hanteert men 3 diergroepen: vleesvarkens (30-120 kg), gespeende biggen (7-30 kg) en zeugen (> 120 kg). Vanuit VetStat kan men voor een bepaald bedrijf de hoeveelheid antibiotica in een specifieke leeftijdsgroep berekenen in dagdosis per dier of ADD (*animal daily dose*). Dit wordt gekoppeld aan het aantal varkensdagen binnen die groep op het bedrijf, dat uit het CHR is gekend. Wanneer bijvoorbeeld 3 varkens 1 dag een antibioticum krijgen, betekent

• varkens

dit 3 varkensdagen; wanneer 10 varkens 2 dagen antibiotica krijgen, zijn dit 20 varkensdagen. Zo kunnen we berekenen hoeveel antibiotica dagelijks gebruikt werd per varken. Hoe langer een varken op je bedrijf is, hoe meer kans op gebruik van antibiotica. En meer varkens betekent een groter antibioticagebruik. In het gele kaartstelsel berekent men dus de hoeveelheid gebruikte antibiotica per aantal varkensdagen. Om schommelingen uit te schakelen, gebruikt men bij de berekeningen de gemiddelde gegevens van 9 maanden per leeftijdsgroep.

Om het niveau van de gele kaart vast te stellen, werd eerst een referentie per diergroep bepaald (tabel 1). Het Deense gemiddelde voor vleesvarkens bleek op 4 te liggen, wat betekent dat elke dag per 100 vleesvarkens er 4 een antibioticumbehandeling krijgen. Voor gespeende biggen en zeugen lagen deze aantallen respectievelijk op 14 en 2,6. We stelden per

diergroep de drempelwaarde voor een gele kaart op het dubbele van het nationale gemiddelde. Deze aanpak werd behoorlijk goed aanvaard door de sector. De individuele doelen lijken door de vergelijking met het gemiddelde bedrijf immers haalbaar. Als je hier boven scoort, voel je immers onmiddellijk aan dat je minder goed doet dan de collega's. We schatten dat bij deze doelstellingen 5 tot 10% van de bedrijven echt werk zal moeten maken van zijn antibioticagebruik. Opnieuw een haalbare doelstelling."

Hoe werkt het systeem nu in de praktijk? "We geven een gele kaart aan een varkenshouder wanneer zijn bedrijf de drempelwaarden overschrijft. De gele kaart is een waarschuwing. De varkenshouder moet het antibioticagebruik op zijn bedrijf verminderen. Hij krijgt hier 9 maanden de tijd voor. In deze periode zal tevens het dierenwelzijn op het bedrijf gecontroleerd worden."

Het antibioticagebruik in de veehouderij wordt al vele jaren in het vizier genomen.

Rode kaart vermijden

Wanneer de varkenshouder in deze vereisten faalt, worden de schroeven nog wat aangedraaid (oranje kaart). "De boer moet zijn bedrijf dan laten inspecteren door een dierenarts die niet de bedrijfsdierenarts is. Deze bepaalt dus opnieuw de toestand

Hoe gebeurt de aanpak in België?

Half juni werd in ons land het Kenniscentrum 'Antimicrobial consumption and resistance in animals' (Amcra) opgericht. Deze unieke samenwerking tussen diverse overheden en de sector – onder meer de Boerenbond – moet enerzijds het antibioticagebruik en de resistentie ertegen in kaart brengen en anderzijds de sector sensibiliseren en adviseren. Het doel is natuurlijk een verantwoord antibioticagebruik in de diergeneeskunde stimuleren, wat moet resulteren in een rationele reductie van het antibioticagebruik.

Prof. Jeroen Dewulf van de faculteit Diergeneeskunde van UGent is verantwoordelijk voor Amcra. "Antibiotica zijn natuurlijke producten, de afweermechanismen dus ook. Bovendien reageert de natuur ontzettend snel. Daarom is de resistentieproblematiek en -aanpak niet evident. Recent Vlaams onderzoek wijst er wel op dat er meer resistentie voorkomt op bedrijven waar er een hoger antibioticagebruik is. Blijkbaar verminderde het antibioticagebruik (bij alle dieren) tussen 2007 en 2008, maar nam het een jaar nadien alweer lichtjes toe. Er werd vooral een toename vastgesteld in gemedicineerde voormengsels, die voornamelijk in de varkenshouderij worden ingezet. De data voor 2010 zullen binnenkort beschikbaar zijn. België heeft een hoog antibioticagebruik in vergelijking met andere Europese landen, maar heel wat zuiderse landen rapporteerden tot nu hun verbruik nog niet."

Dewulf schetste ook de grote verschillen in antibioticagebruik tussen varkensbedrijven. "Een analyse op 50 bedrijven in 2005 wees erop dat sommige bedrijven zelfs geen antibiotica gebruiken, terwijl anderen dit buitensporig veel deden. Toch zijn deze uitersten niet noodzakelijk de beste bedrijven. Een gelijkaardige studie, uitgevoerd in 2010, liet opnieuw een grote variatie tussen de bedrijven zien. Er was echter slechts 1 bedrijf dat het zonder antibiotica redde. Opvallend was het sterk verhoogde gemiddelde gebruik tegenover 5 jaar geleden. Blijkbaar worden nu tot 20% meer groepsbehandelingen uitgevoerd. Het preventief en systematisch gebruik van antibiotica, bijvoorbeeld na castratie of spenen, neemt dus toe. Heel wat bedrijven passen nu echter een meerwakensysteem toe op hun bedrijf. Vier- en vijfwekensystemen vergen een erg

gestructureerde aanpak, waarin een preventieve antibioticumbehandeling past. Groepsbehandelingen worden vooral tijdens de kraam- en batterijperiode toegepast. Een ander opvallend resultaat is dat er weinig correct wordt gedoseerd. Dit is geen verwijt, want het is niet altijd evident om de juiste dosering in functie van het lichaamsgewicht van het dier toe te passen. Diergeneesmiddelenproducenten zijn zelfs voor gelijke moleculen niet altijd eenduidig in hun adviezen.

Dit onderzoek wees ook uit dat er in de varkenshouderij heel wat antibiotica worden gebruikt die men in de humane geneeskunde bijna niet meer durft in te zetten door de hoge resistentiegraad. Het gebruik ervan wordt dus erg kritisch bekeken. Bepaalde antibiotica (quinolones, macroliden, derde- en vierdegeneratiecephalosporines) staan dan ook erg onder druk."

Dewulf wijst erop dat het weglaten van preventieve behandelingen met antibiotica moet samengaan met een doordachte bedrijfsmatige aanpak. "Het gebruik van (nog betere) vaccins, een goede voederstrategie, optimale huisvesting én voldoende aandacht voor bioveiligheid helpen daarbij. We stelden immers ook vast dat een verbeterde bioveiligheid de dagelijkse groei bevordert. Hierin investeren brengt dus geld op. We konden ook de link leggen tussen een betere bioveiligheid en een lager antibioticagebruik én een verlaagde antibioticumresistentie. Het geadviseerde totaalplaatje klopt dus."

Amcra wil de veehouder doen stilstaan bij zijn antibioticagebruik. Via de ABcheck (www.abcheck.ugent.be) kan hij dit gemakkelijk beoordelen. De onlinecalculator geeft een zicht op het bedrijfsgebruik én vergelijkt dit ook met het gemiddelde verbruik van de collega's die aan het systeem deelnemen en met Nederlandse collega's. "Die resultaten moeten aanzetten tot een verminderd gebruik ervan. In de humane geneeskunde verminderde men het antibioticagebruik in 10 jaar met 30%, dat moet ook in de veehouderij kunnen! De Belgische overheid volgt de evoluties op de voet. Momenteel rekent ze erop dat de sector het antibioticagebruik met een eigen aanpak kan verlagen, maar binnen zo'n 2 jaar zullen we zeker positieve resultaten moeten kunnen voorleggen."

op het bedrijf (*second opinion*). Deze dierenarts moet de bedrijfsleider aansporen om het antibioticaverbruik te reduceren. Het ziektebeeld op het bedrijf kan bepaald worden met staalnames en labo-analyses. Aan de hand hiervan kan hij bijvoorbeeld relevante vaccins aanbevelen, routinematige antibioticabehandelingen herbekijken en doseringen aanpassen. Hij zal tevens adviezen formuleren over onder meer het management, de bioveiligheid, de huisvesting, en de voeding en watervoorziening op dit bedrijf. De varkenshouder krijgt 5 bijkomende maanden om het antibioticaverbruik onder de drempelwaarde te krijgen. Lukt dit niet, dan volgt vanaf dit najaar de rode kaart. Afhankelijk van de grootte van het probleem moet de varkenshouder dan zijn stapel inkrimpen met 5 tot 20%.”

Petersen denkt dat er niet veel landbouwers in deze penibele situatie zullen belanden. Hij hoopt dat ze de rode kaart zien als een soort onoverschrijfbare muur waardoor ze hun antibioticagebruik tijdig zullen reduceren.

Positief resultaat

De varkenshouder en zijn dierenarts krijgen van de Deense overheid alvast de nodige tools om het antibioticaverbruik op het bedrijf op te volgen. Via een paswoord kunnen ze aan de bedrijfsinformatie waar ze per antibioticum en per diergroep het aantal gekochte dosissen en de negenmaandenwaarde – zowel in cijfers als visueel – kunnen volgen ten opzichte van de streefwaarde. Naast een verhoogd bewustzijn in de sector, verloopt de communicatie rond deze problematiek dus erg efficiënt. “We zien nu al de eerste positieve effecten van onze aanpak. Trouwens niet alleen de bedrijven die boven het gemiddelde scoren, verminderen hun medicatiegebruik, ook de betere bedrijven

Tabel 1 Gemiddeld antibioticagebruik en drempelwaarde voor de gele kaart in ADD/100 dieren per dag in de varkenshouderij (Bron: ministerie van Landbouw, Denemarken)

	Vleesvarkens (30-120 kg)	Gespeende biggen (7,5-30 kg)	Zeugen (> 120 kg)
Nationaal gemiddelde (ADD/100 dieren per dag)	4	14	2,6
Drempelwaarde gele kaart (ADD/100 dieren per dag)	8	28	5,2

In Denemarken monitort men het medicatiegebruik van een individuele veehouder.

doen mee. Daardoor zien we het nationale gemiddelde antibioticaverbruik fors dalen. De doelstellingen voor 2013, namelijk 10% minder antibioticaverbruik tegenover 2009, zijn nu al duidelijk gerealiseerd.

De varkensstapel vaart er alvast wel bij. Het was dan misschien wel onze bedoeling om het antibioticagebruik te doen

dalen, maar het systeem zorgt ook voor een betere bedrijfsaanpak en dus betere gezondheidstatus waardoor de behoefte om antimicrobiële middelen in te zetten verminderde. Gezonde dieren moeten immers geen medicatie krijgen!” ■